

Vertikalni bilingvizam i prebacivanje kodova u mjestu Lovrečan

Kozulić, Lidija

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:901535>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE
(Čakovec)

PREDMET: Bilingvizam u obrazovanju i društvu

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Lidija Kozulić

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Vertikalni bilingvizam i prebacivanje kodova u
mjestu Lovrečan

MENTOR: doc.dr.sc. Vladimir Legac

Čakovec, rujan 2017.

Sadržaj

Sadržaj	2
Sažetak	4
Summary	4
UVOD	5
1. BILINGVIZAM	6
1.1. Definiranje pojmova	6
1.2. Podjela bilingvizma	7
1.3. Podrijetlo bilingvizma	9
1.4. Rasprostranjenost bilingvizma	10
1.4.1. Horizontalni bilingvizam	10
1.4.2. Vertikalni bilingvizam	11
1.5. Karakteristike jezičnog ponašanja u bilingvalnih govornika	11
1.6. Tipovi dodira djeteta s dva jezika	13
1.7. Domene za održavanje manjinskog jezika	14
1.8. Sudbina bilingvizma	15
2. LOVREČAN	16
2.1. Položaj i stanovništvo	16
2.2. Povijest naselja	18
3. ISTRAŽIVANJE DVOJEZIČNOSTI U MJESTU LOVREČAN	21
3.1. Ciljevi i metodologija	21
3.1.1. Cilj, hipoteza i opravdanost hipoteze	21
3.1.2. Uzorak	21
3.1.3. Postupak	22
3.2. Analiza rezultata i diskusija	22
3.2.1. Roditelji – kuća	22
3.2.2. Intimni – vlastiti identitet	23
3.2.3. Slobodno vrijeme – društveni život – crkva	25
3.2.4. Mediji	26
3.2.5. Radno mjesto/škola – kupovina – susjedi	29
3.2.6. Partner(ica)	30
ZAKLJUČAK	31
LITERATURA	33

Prilog.....	35
Životopis	40
Izjava o samostalnoj izradi rada.....	41
IZJAVA_o odobrenju za pohranu i objavu ocjenskog rada.....	42

Sažetak

U ovom radu govori se o teoriji bilingvizma, njegovoj podjeli, podrijetlu i rasprostranjenosti, ali i o karakteristikama jezičnog ponašanja bilingvalnih govornika, tipovima dodira djeteta s dva jezika i sudbini bilingvizma. Također, u radu se govori o položaju Lovrečana, stanovništvu tog mjesta i njegovoj povijesti. Autorica je željela provjeriti koriste li ispitanici dotičnog mjesta oba jezična koda u većini ispitanih domena, to jest, jesu li ispitanici dvojezični. Prilikom istraživanja korišten je upitnik Vladimira Legca (Legac, 2015) koji je ispitivao upotrebu jezika kroz nekoliko različitih domena.

Ključne riječi: bilingvizam, dvojezičnost, prebacivanje kodova, vertikalni bilingvizam, kajkavski dijalekt, hrvatski standardni jezik

Summary

This paper deals with the theory of bilingualism, its division, origin and distribution, but also with the characteristics of linguistic behavior of bilingual speakers, types of child contact with two languages and the fate of bilingualism. Also, the paper deals with the position of Lovrečan, the population of that place and its history. The author wanted to check whether the respondents use both linguistic codes in most of the surveyed domains, i.e., whether the respondents are bilingual. A questionnaire constructed by Vladimir Legac (Legac, 2015) was used during the research, to examine the use of languages through several different domains.

Key words: bilingualism, code switching, vertical bilingualism, Kajkavian dialect, Standard Croatian language

UVOD

Ovim istraživanjem obuhvaćeno je stotinu ljudi koji žive na području mjesta Lovrečan. Neki od ispitanih žive na tom području od rođenja, dok su neki migrirali iz rodni krajeva. Većina ispitanih koji su migrirali u Lovrečan učinili su to nakon ženidbe/udaje za nekoga iz tog kraja, dok je nekoliko obitelji migriralo u Lovrečan nakon kupnje kuće/stana. Samim time, svi ispitanici su u dodiru kako s kajkavskim dijalektom tako i s hrvatskim standardnim jezikom pa smo smatrali da bi bilo zanimljivo ispitati u kojoj mjeri i gdje se koriste kajkavskim dijalektom odnosno hrvatskim standardnim jezikom. U ovom istraživanju korišten je upitnik Vladimira Legca (Legac, 2015) koji se sastoji od Fishmanovih sedam domena za istraživanje manjinskog jezika.

1. BILINGVIZAM

1.1. Definiranje pojmova

Bilingvizam svoje korijene vuče iz latinskoga jezika. Riječ *bilinguis* bi u prijevodu na hrvatski značila *u dva jezika*. Prema Klaićevoj definiciji, riječ *bilingvizam* prevodi se kao: *govorenje dvama jezicima* ili *dvojezičnost* (Klaić, 1983, str. 172). Webster odlazi korak dalje u definiranju te riječi, pa tako uz već spomenutu definiciju dodaje dvije dodatne karakteristike bilingvizma: sposobnost tečnog govorenja dvaju jezika i uobičajenu upotrebu tih dvaju jezika (Webster, 1994, str. 147). Govoreći o sposobnosti, u Rječniku suvremenog engleskog jezika Longman nam daje sljedeću pretpostavku, a to je sasvim jednaka sposobnost govorenja dva jezika (Longman, 2000, str. 92). Spomenuti autori u svojim rječnicima primjećuju povezanost bilingvizma s mijenjanjem kodova i povezuju isti uz određeni stupanj kompetencije. Takva objašnjenja mogu biti veoma neprecizna, a samim time može se desiti da su mnogi bilingvalni govornici isključeni. Uspoređivanjem jezičnih kompetencija u dva jezika s jezičnom kompetencijom u prvome jeziku dobivamo već spomenutu nepreciznost. Nemoguće je zapravo reći kakve jezične kompetencije mora govornik imati u prvome jeziku. Nadalje, označavanje bilingvizma kao „uobičajena uporaba dvaju jezika“ može predstavljati problem, jer mnogi ljudi znaju dva ili više jezika ali se neko vrijeme nisu služili jednim od njih ni u kom obliku. Jesu li oni i dalje bilingvalni govornici, iako ne upotrebljavaju svakodnevno oba jezika?

Lingvisti Bloomfield, Weinreich, Haugen i Diebold imaju različite definicije bilingvalnih osoba. Za Bloomfielda najvažnija je kompetencija i definira bilingvizam kao „kontrolu dvaju jezika kao izvorni govornik“ (Bloomfield, 1935, str. 56). Kod Weinreicha je istaknuta naizmjenična upotreba jezika. Pa tako bilingvalni govornik za njega predstavlja mjesto gdje se dodiruju dva jezika u kontaktu, na način da, već spomenuti govornik, naizmjenično koristi ta dva jezika (Weinreich, 1953, str. 1). Odbacivanjem svoje stare definicije bilingvalnih osoba u kojoj je tvrdio da bilingvalna osoba mora koristiti sustave dvaju jezika kao izvorni govornik, Haugen (1953) zahtijeva upotrebu tek nekoliko rečenica na drugom jeziku da osoba bude bilingvalna. Kada govorimo o

minimalnim zahtjevima za označavanje nekoga bilingvalnim govornikom, u svojim zahtjevima tu prednjači Diebold (1961). Za njega je sasvim dovoljno razumijevanje nekoliko rečenica kod na drugom jeziku, čak niti ne treba postojati sposobnost produciranja istih.

Gore navedene definicije bilingvizma vrlo su jednodimenzionalne. Te definicije prikazuju bilingvizam kroz samo jednu njegovu dimenziju, onu jezičnu, točnije kroz njene dvije karakteristike: kompetenciju i alternativnu upotrebu. A ne može se reći da su sasvim precizne i kada se radi o samo jednoj spomenutoj dimenziji. Bilingvalna osoba se ne može opisivati samo kao zbroj dva monolingvalna govornika, a bilingvizam je sve samo ne jednodimenzionalan. Unutar kulture dolazi do nastanka jezika, pa je samim time jezik dio kulture i kultura dio jezika. Jezik nam ne koristi samo kao način komunikacije, već i kao sredstvo za razumijevanje svijeta. Osim jezične dimenzije, jezična obrada uključuje i kognitivnu i društvenu dimenziju i odvija se na nekoliko razina: osobnoj, interpersonalnoj i društvenoj.

Iako većina stručnjaka pojmove bilingvizam i bilingvalnost „trpa u isti koš“, postoje i oni za koje su to dva sasvim različita pojma. Pa tako Hamers i Blanc definiraju bilingvizam kao stanje kada su dva jezika unutar jedne jezične zajednice u takvom dodiru da se u konačnici mogu koristiti u istoj interakciji. Također, oni tvrde da postoji velik broj bilingvalnih osoba. Bilingvalnost pak za njih predstavlja psihičko stanje govornika koji kao sredstvo društvene interakcije koristi barem dva jezična koda (Hamers i Blanc, 2000, str. 6).

1.2. Podjela bilingvizma

Postoji nekoliko različitih podjela bilingvizma. Pa tako s obzirom na ciljeve usvajanja drugoga jezika bilingvizam dijelimo na: pasivni ili receptivni, aktivni, asimetričan i apsolutni. Kod pasivnog ili receptivnog bilingvizma slučaj je takav da postoji razumijevanje oba jezika od strane govornika, no on ih ne želi ili ne može govoriti. Aktivni bilingvizam podrazumijeva razumijevanje i govorenje oba jezika. Ako je u pitanju neravnomjerno vladanje jezicima onda je

riječ o asimetričnom bilingvizmu, a kada kod govornika u oba jezika postoji ravnoteža i u govoru i u razumijevanju, tada govorimo o apsolutnom bilingvizmu. S obzirom na različitost jezičnih kodova postoje dvije vrste bilingvizma, a to su horizontalni i vertikalni bilingvizam. Kada je riječ o dva strana jezika koja su u kontaktu, npr. hrvatski i njemački, talijanski i ruski, onda govorimo o horizontalnom bilingvizmu. Prema Pavličević-Franić vertikalni bilingvizam „se očituje kao odnos različitih dijalektalnih idioma i standardnog jezika unutar istog materinskog jezika“ (Pavličević-Franić, 2003, str. 98). S obzirom na zastupljenost bilingvizma u nekoj zajednici postoji: individualni bilingvizam (Arapi u Čakovcu) i kolektivni, to jest društveni bilingvizam (Česi u Daruvaru).

Također, postoji i podjela s obzirom na psihološke dimenzije bilingvizma. Pa tako Hamers i Blanc dijele bilingvizam pomoću sljedećih čimbenika: kompetencija u oba jezika, kognitivna organizacija u govornika, dob usvajanja, prisutnost drugog jezika u zajednici, relativni status koji imaju oba jezika, članstvo u grupi i kulturni identitet (Hamers i Blanc, 2000, str. 79). Kod kompetencije u oba jezika nailazimo na balansirani bilingvizam kod kojeg govornik ima istu razinu kompetencije u oba jezika te dominantni bilingvizam kod kojeg govornik ima izraženije kompetencije u jednom od jezika. Kognitivna organizacija u govornika dijeli se na dvije domene: u oba jezika postoji samo jedna konceptualna jedinica za jedinicu oblika i jedinica forme iz prvoga jezika ima svoju konceptualnu jedinicu, a istoznačna jedinica forme iz drugoga jezika ima opet posebnu konceptualnu jedinicu.

Jedan od važnijih čimbenika psihološke podjele bilingvizma je sama dob usvajanja. Njega pak dijelimo na: dječji bilingvizam, adolescentni bilingvizam i odrasli bilingvizam. Kada se oba jezika usvajaju do starosti od 10. do 11. godine onda govorimo o dječjem bilingvizmu. Njega dijelimo na simultani ili istovremeni bilingvizam (ako su oba jezika usvojena prije nego je dijete navršilo tri godine) i na konsekutivni, sukcesivni ili naknadni bilingvizam (ako je dijete prvo usvojilo jedan od jezika, a nakon navršene treće godine drugi). Kada se drugi jezik usvaja između 11. i 17. godine riječ je o adolescentnom bilingvizmu, a kada se drugi jezik usvojio tek nakon navršenih osamnaest godina, onda je došlo do pojave odraslog bilingvizma. Sljedeći čimbenik je prisutnost drugoga

jezika u zajednici. Njega dijelimo na: endogeni bilingvizam (kada u zajednici postoji drugi jezik) i egzogeni bilingvizam (kada u zajednici postoji samo jedan jezik). Relativni status koji imaju oba jezika ima dvije dimenzije: aditivni bilingvizam (kada su oba jezika pozitivno društveno ocijenjena) i suptraktivni bilingvizam (kada je jedan od jezika ocijenjen pozitivnije, što pak nanosi štetu drugom jeziku). Posljednji od već nabrojenih čimbenika je članstvo u grupi i kulturni identitet kojeg dijelimo na bikulturalni bilingvizam, monokulturalni bilingvizam, akulturalni bilingvizam i dekulturni bilingvizam. Kada kod govornika postoji osjećaj pripadnosti u obje grupe i obje kulture tada govorimo o bikulturalnom bilingvizmu. Kod monokulturalnog bilingvizma govornik osjeća pripadnost onoj grupi koja komunicira na njegovom prvom jeziku te se kulturno poistovjećuje s njima. Postoje slučajevi kada kod govornika postoji osjećaj pripadnosti grupi koja govori njegovim drugim jezikom (onim kojeg je usvojio kasnije) i kada se on poistovjećuje s kulturom novog jezika. U tim slučajevima govorimo o akulturalnom bilingvizmu. A kada govornik ni sam ne može shvatiti s kojom kulturom da se poistovjeti te kojoj grupi pripada, tada je riječ o dekulturnom bilingvizmu.

1.3. Podrijetlo bilingvizma

Do nastanka bilingvizma dolazi kada je ljudima potrebno više od jednoga jezika za društvenu interakciju. Postoje mnogi razlozi zbog kojih se ljudi okreću bilingvizmu, odnosno postaju bilingvalni. Jedan od najvažnijih razloga je, prema Grosjeanu, „micanje i seoba grupe ljudi zbog vojnih, političkih, društvenih, ekonomskih, kulturno-obrazovnih razloga, nacionalizma, urbanizacije, sklapanje brakova“ (Grosjean, 1982, str. 30).

1.4. Rasprostranjenost bilingvizma

1.4.1. Horizontalni bilingvizam

Pošto se u dvjestotinjak država svijeta govori otprilike od 6000 do 7000 različitih jezika, jasno nam je da postoje takve države u kojima se govori više od jednog jezika. Točan broj bilingvalnih govornika nam nije poznat, no ako gledamo podatke iz raznih literatura, radi se o najmanje 50% pa sve do 70% (Olksaar, 2002, str. 11). Iz tih brojeva možemo iščitati da su bilingvalni govornici u velikoj brojčanoj nadmoći naspram monolingvalnih govornika. Mnogi Europljani ne vjeruju u te brojeve zato jer bilingvizam i bilingvalnost povezuju s dvojezičnim autonomnim regijama (u Hrvatskoj Istra i Baranja, u Austriji Gradišće i Koruška), s dvojezičnim ili višenacionalnim državama (u Europi: Belgija, Švicarska, u Americi: Kanada) ili pak s miješanim brakovima (Hrvat oženio Njemicu, Francuz Slovenku). No, ako gledamo podatke o tome koliko je službenih jezika u nekoj državi (ili regiji) to ne znači da ćemo dobiti točne podatke o broju bilingvalnih govornika. Na primjer, prema službenim podacima, Belgija je dvonacionalna država, a samo 15% Belgijanaca su bilingvalne osobe. Isti je slučaj u Kanadi s engleskim jezikom kod frankofonih stanovnika u Québecu (samo 13% bilingvalnih osoba), to jest s francuskim jezikom kod ostatka stanovništva (Kanada ima dva službena jezika). Zanimljivo je stanje u Francuskoj. Ona je zemlja sa samo jednim službenim jezikom – francuskim. No, u toj zemlji živi mnogo ljudi arapskog podrijetla i mnogi od njih se svakodnevno služe sa oba jezika. Nadalje, u Hrvatskoj kao najjednonacionalnija regija slovi Međimurje. No, Legac (Legac, 2003) je prilikom istraživanja za potrebe znanstvenog pronašao 52 bilingvalna učenika u osam škola s područja Čakovca. Petnaestak njih je uz hrvatski navodilo njemački kao svoj drugi jezik. Kod ostalih govornika naveden je jedan od sljedećih jezika: češki, grčki, mađarski, makedonski, nizozemski, rumunjski, ruski, slovački, slovenski. Također, poznato nam je da u Međimurju živi vrlo velik broj Roma, od kojih je većina dvojezična.

Kada govorimo o raširenosti bilingvizma, naići ćemo na jednaku raširenost i u selima i u gradovima. Gledajući afrički kontinent, tamo možemo naći bilingvalne govornike u gradovima, monolingvalne u ruralnim područjima, a možemo naići i na obrnute slučajeve. Bilingvizam i bilingvalnost jednako mogu biti prisutni u svim

slojevima društva i u svim zanimanjima, ali isto tako u određeno vrijeme mogu biti karakteristični samo za određene društvene slojeve u pojedinim zemljama. Uzmimo za primjer Hrvatsku. Bilingvizam je u prošlosti bio opće prisutan među hrvatskom vlastelom. O tome nam svjedoče Krležina djela ali i Bartolić (2005, str. 437) koji govori kako je hrvatsko plemstvo bilo bilingvalno. Bartolić nam Anu Katarinu Frankopan-Zrinski opisuje kao ženu koja je osim na hrvatskom, govorila i pisala na njemačkom, talijanskom i mađarskom, a poznavala je i latinski. Ovdje valja naglasiti da je bilingvizam bio prisutan kako u prošlosti, tako i sada, u svim narodima, u svakom sloju društva. Jednako kako je prisutan u bilingvalnim zemljama, isto tako može biti prisutan i u onim zemljama koje se nazivaju monolingvalnim.

1.4.2. Vertikalni bilingvizam

Što se tiče rasprostranjenosti vertikalnog bilingvizma, za njega možemo reći da je različito prisutan u različitim dijelovima svijeta. Na primjer, u SAD-u je zabilježen relativno malen broj vertikalnih bilingvista s obzirom na postojanje kombinacija regionalnog i socijalnog dijalektalnog jezičnog koda na jednoj strani te standardnog američkog engleskog na drugoj. Velika je prisutnost kombinacija regionalnih dijalektalnih jezičnih kodova i standardnog jezika u mnogim europskim državama (Hrvatska, Njemačka, Švicarska). Takav je slučaj i u Lovrečanu, mjestu gdje smo provodili naše istraživanje. U Aziji vidljivo je postojanje kombinacija dva različita socijalna jezična koda.

1.5. Karakteristike jezičnog ponašanja u bilingvalnih govornika

Prema Harding-Esch i Riley značajke jezičnog ponašanja koje primjećujemo kod bilingvalne djece su sljedeće: prevođenje s jezika na jezik, biranje jezika i prebacivanje kodova (Harding-Esch i Riley, 2003, str. 61-69). Vrlo brzo nakon što djeca postanu svjesna svoje bilingvalnosti i kada razdvoje dva jezika kojima se koriste, djeca počinju prevoditi s jezika na jezik kada primijete da se u njihovoj

okolini nalazi monolingvalna osoba koja ima poteškoće s praćenjem razgovora (Harding-Esch i Riley, 2003, str. 67-69).

Jasno je da bilingvalni govornik ima mogućnost biranja koji od dva jezika će koristiti, no ovdje se postavlja pitanje kako biraju na kojem jeziku će pričati u razgovoru sa sugovornicima? Pa tako Grosjean tvrdi da kada stupe u razgovor s monolingvalnom osobom, koristiti će jezik koji ta osoba razumije, ako pak žele distancu od te iste osobe, koristiti će jezik koji monolingvalna osoba ne razumije. (Grosjean, 1982, str. 136). Kada biraju jezik za razgovor sa drugom bilingvalnom osobom, odabir jezika ovisiti će o: sugovorniku, situaciji, temi, tipu vokabulara i o interakcijskoj funkciji (Grosjean, 1982, str. 133-157, 289). Najvažniji čimbenik za odabir jezika biti će govornikova procjena jezičnih kompetencija sugovornika. Osim te činjenice, izbor jezika ovisit će i o tome: kojem jeziku koji od govornika naginje, o intimnosti, statusu koji sugovornik ima, stavovima prema jeziku, ponekad i o starosnoj dobi sugovornika (npr. u Mađarskoj, u selima uz Muru gdje živi hrvatska manjina, bilingvalna djeca međusobno će pričati na mađarskom, dok će s bakama i djedovima pričati na hrvatskom). Odabir jezika također ovisi o situaciji u kojoj se nalaze bilingvalni govornici. Na primjer, ako će se naći u poziciji da se u njihovoj okolini nalazi monolingvalna osoba oni će onda pričati na jeziku te osobe, iako se inače možda ne služe tim jezikom, nego svojim drugim jezikom. Također, na izbor jezika često utječu i količina formalnosti, pa i intimnosti s drugim govornikom. Kod diglosije posebno nailazimo na takve slučajeve (Grosjean, 1982, str. 144). Kod velikog broja bilingvalnih osoba, tema diktira odabir jezika. Pa tako o politici i poslu, npr., govore jednim jezikom, a o partnerima i prijateljima na drugom jeziku. Ponekad pak razina verbalne kompetencije nameće odabir jezika. Jezik na kojem su bilingvalne osobe naučile matematiku koristit će za računanje, a jezik na kojem su učili osnove vjere koristiti će prilikom molitve. Izbor jezika može ovisiti i o funkciji razgovora. Ako su jezici u diglosiji, a govornik želi napraviti distancu između sebe i drugog govornika, onda će on birati jezik koji je prikladniji za formalnije situacije. Također, ako želi da razgovor zvuči službeno, govornik će izabrati onaj jezik koji ima viši status (Grosjean, 1982, str. 143-145).

Jedna od značajki bilingvalnog govora je i prebacivanje s koda na kod, to jest prebacivanje s jednog jezika na drugi prilikom razgovora. Hoće li govornik prebaciti samo jednu riječ ili jednu frazu, jedan dio rečenice, cijelu rečenicu ili pak više njih, ovisi o samom govorniku. Do prebacivanja dolazi jer govornici osjete potrebu koristiti neku riječ čije uže značenje bolje odgovara govornoj situaciji u kojoj se nalaze. Ponekad je dovoljna jedna riječ koja ih potakne da nastave govoriti tim jezikom. Na primjer, ne prevode riječi kada citiraju neku osobu, kada izražavaju svoje osjećaje ili kada mijenjaju govornikovu ulogu (Grosjean, 1982, str. 149-157).

1.6. Tipovi dodira djeteta s dva jezika

Postoji više tipova dodira djeteta s dva jezika, bez obzira na koji način pratimo (Harding-Esch i Riley, 2003, str. 52-53). Prvi od tipova dodira je kada roditelji govore različitim prvi jezicima. Jedan od roditelja govori jezikom koji je dominantan u zajednici u kojoj žive, no svatko od roditelja koristi svoj prvi jezik kada razgovara s djetetom i to od njegova rođenja. Taj princip zovemo Grammontovo načelo (npr. Njemica i Francuz žive u Francuskoj. Majka Njemica djetetu od rođenja govori na njemačkom, a otac Francuz od rođenja djetetu govori na francuskom). Drugi tip dodira je kada roditelji govore svojim prvim jezicima koji se razlikuju jedan od drugoga, a jezik jednoga od roditelja je dominantan u zajednici u kojoj se nalaze. U razgovoru s djetetom oba roditelja koriste nedominantan jezik, a dijete je izloženo dominantnom jeziku samo izvan obiteljskog doma, a posebno kada krene u jaslice ili dječji vrtić (npr. Njemica i Francuz žive u Francuskoj, no oboje se služe njemačkim dok razgovaraju s djetetom). Treći tip dodira je kada oba roditelja imaju isti prvi jezik i kada razgovaraju s djetetom koriste taj jezik, no u zajednici u kojoj žive taj jezik nije dominantan (npr. Njemica i Nijemac žive u Francuskoj i prilikom razgovora s djetetom koriste se njemačkim jezikom). Sljedeći tip dodira je kada roditelji imaju različit prvi jezik i svatko od njih upotrebljava svoj u kontaktu s djetetom, a dominantan jezik nije ni jedan od dva prva jezika roditelja (npr. Hrvatica i Francuz žive u Njemačkoj, u razgovoru s djetetom majka koristi hrvatski, otac francuski, a izvan njihova doma dijete je u kontaktu s njemačkim jezikom). Posljednji tip dodira je kada roditelji imaju isti prvi jezik i obitelj živi u zajednici u kojoj je taj jezik dominantan, odnosno njime se govori, no jedan od roditelja s

djetetom govori na nekom drugom jeziku (npr. Njemica i Nijemac žive u Njemačkoj, no djetetov otac godinama je živio u Francuskoj i s djetetom komunicira na francuskom).

S vremenom će dijete razdvojiti svoja dva jezika te će jedan od njih postati dominantniji u odnosu na drugi. To ne znači da će odabrani jezik zauvijek ostati dominantan, štoviše, s obzirom na to koliko će dijete biti izloženo jezicima, svaka promjena utjecat će na odabir dominantnog jezika. Leopoldova studija (1939-1949) nam je pokazala da kada, na primjer, englesko-njemačko bilingvalno dijete iz SAD-a, kojemu je dominantan jezik engleski, na nekoliko tjedana (mjeseci) otputuje u posjet djedu i baki u Njemačku, kao posljedica ovog putovanja javit će se promjena dominantnog jezika. U ovom slučaju, za vrijeme posjete dominantan jezik biti će njemački, no nakon što putovanje završi i dijete se vrati kući, ponovno će mu engleski postati dominantan jezik. Kod bilingvalne djece dominantnost jednoga od dva jezika uvijek je popraćena odumiranjem u drugom jeziku i dinamici razvoja. U doktorskoj disertaciji na primjeru jednog dječaka tijekom 15 mjeseci, Medved-Krajinović (2004) prati razvoj sukcesivnog hrvatsko-engleskog bilingvizma te zamjećuje dominaciju jednoga od jezika. Rezultati istraživanja koje je provela potkrijepili su njenu pretpostavku o razvojnoj dinamici ispitanikova dvojezična sustava i različitu prirodu spomenute dinamike za različite podsustave jezika. Autorica je otkrila da odumiranje u jednome od jezika dolazi već nakon što se drugi jezični sustav minimalno usvoji, a ne kada je taj drugi jezični sustav dobro usvojen kako se to obično navodi u literaturi (npr. Seliger i Vargo, 1991).

1.7. Domene za održavanje manjinskog jezika

Kako bi se vidjelo je li osoba bilingvalna te kako bi ona održala manjinski jezik ukoliko jest bilingvalna, prema poznatom njujorškom jezikoslovcu Joshui Fishmanu, postoje domene za održavanje manjinskog jezika (Fishman, 1966). Fishman navodi sljedeće domene za uporabu jezika: roditelji-kuća, intimni-vlastiti identitet, slobodno vrijeme-društveni život-crkva, mediji, radno mjesto-kupovina-

susjedstvo, obrazovanje, suprug(a)-partner(ica). Te iste domene korištene su u provedenom istraživanju.

1.8. Sudbina bilingvizma

Kada govorimo o sudbini bilingvizma, imamo četiri mogućnosti: pomak jezika, reguliranje jezičnom politikom, diglosija i pidžinizacija i potom kreolizacija. Isto kao što do bilingvizma dolazi jer postoji potreba za drugim jezikom, isto tako i taj bilingvizam traje onoliko dugo koliko govornici trebaju dva jezika. Ako u nekoj zatvorenoj zajednici imamo sve bilingvalne govornike, kod njih nema potrebe za održavanjem dva jezika, jer mogu komunicirati samo na jednom, pa se tako obično na kraju i odluče za samo jedan. Kod takvih slučajeva govorimo u pomaku jezika (engl. *language shift*). Sljedeća mogućnost je da se bilingvizam održi i onda kada nema potrebe za njim, ako je to regulirano jezičnom politikom, kao što se to radi u brojim švicarskim kantonima. Kao treća mogućnost navodi se diglosija. Kod diglosije svaki od jezika dobiva različitu funkciju, a govornici dobivaju slobodan prostor za izbor. U tom slučaju se jedan od jezika koristi kao institucionalni i dobiva formalne, obrazovne i religiozne funkcije, dok se drugi jezik koristi za neformalne i društvene funkcije. Kao primjer možemo navesti Paragvaj, gdje se za formalne, obrazovne i religiozne funkcije koristi španjolski, a guarani za neformalne i društvene funkcije. Posljednja mogućnost jest pidžinizacija i potom kreolizacija. Kada se pripadnici jedne jezične skupine počnu služiti pojednostavljenim oblikom jezika druge skupine i u taj jezik simultano ubacuju neke elemente iz svog jezika tada govorimo o pidžinizaciji. A kada se taj, sada novi oblik, jezika leksički i gramatički dodatno razvije do te mjere da postane nečiji materinji jezik, tada taj novonastali jezik zovemo kreol. Za primjer nam može poslužiti Haiti, na kojemu danas većina stanovništva priča nekom vrstom francuskog kreola.

2. LOVREČAN

2.1. Položaj i stanovništvo

Lovrečan je naselje smješteno na sjeveroistočnoj strani Hrvatskog zagorja, jugozapadno od Varaždina, gotovo u samom središtu zamišljenog trokuta Varaždin-Ivanec-Novi Marof (vidi *Slika 2*) (Habunek, 1997, str. 9). Zbog postojanja još nekoliko Lovrečana u bližoj okolici, također se naziva i Lovrečan Podbelski. Prema Habuneku, po mentalitetu, govoru i običajima stanovnici Lovrečana i okolice se smatraju Zagorcima, a tako se i nazivaju. Obrazovanjem, trgovinom, zaposlenjem i ostalim potrebama orijentirani su većinom prema Varaždinu i Ivancu, a manje prema Novom Marofu (Habunek, 1997, str. 9).

Slika 1. Lovrečan (preuzeto sa: <https://ssl.panoramio.com/photo/50821770>, 30.8.2017.)

Slika 2. Položaj Lovrečana na karti (preuzeto sa: <https://www.google.hr/maps>, 30.8.2017.)

Lovrečan se nalazi u sastavu Varaždinske županije, dok se administrativno nalazi u sastavu općine Ivanec. Površina mu je svega 3,16 km². Prema podacima iz posljednjeg popisa stanovništva (2011. godine) u Lovrečanu živi 490 osoba u 131 kućanstvu (<http://www.dzs.hr/> (9.8.2017.)). Uspoređujući taj popis stanovništva s onim koji je proveden 2001. godine, vidljivo je da se broj stanovnika smanjuje. 2001. godine bilo je zabilježeno 518 stanovnika (<http://www.dzs.hr/> (9.8.2017.)). Iako neznatan, to je prvi zabilježeni pad broja stanovnika od 1971. godine. Do tog pada broja stanovnika došlo je većinom zbog iseljavanja mlađeg dijela stanovništva u veća urbana središta. Manjim dijelom za pad stanovništva odgovorni su i smrtni slučajevi. U zadnje vrijeme nije zabilježeno doseljavanje novih stanovnika u mjesto, pa će tako, najvjerojatnije, i sljedeći popis stanovništva pokazati smanjenje broja istih. Najveći broj stanovnika zabilježen je 1953. godine i to 525 stanovnika (<http://www.dzs.hr/> (9.8.2017.)).

Tablica 1: Dobno-spolne skupine u Lovrečanu

	muško	žensko	ukupno
mlado (0-19)	52	54	106
srednje (20-59)	157	138	295
staro (60+)	36	53	89

2.2. Povijest naselja

Veoma je malo pisanih podataka o povijesti ovog malenog naselja. O njegovoj povijesti govore nam većinom vjerske knjige i vjerski spisi. Pa se tako najčešće spominje kapela sv. Lovre, po kojoj je i samo selo dobilo ime. Prema Lukinoviću kapela sv. Lovre spomenuta je 1638. godine u zapisu kanonskog vizitatora. Spomenuto je da se kapela nalazi u mjestu Lovrečan (Lukinović, 1998, str. 83). 1649. godine arhiđakon Ivan Brašić prilikom svoje vizitacije nalazi kapelu u lošem stanju, no ipak zapisuje nešto bitnije. Uz samu kapelu se već tada nalazila *školnikova kuća*. Lukinović zapisuje kako je ovo jedan od najstarijih zapisa o postojanju škole, makar u obliku same zaklade, u cijeloj Zagrebačkoj nadbiskupiji. U to vrijeme nije zabilježeno da školnik ima ijednog učenika, no školnik je ujedno i zvonar (Lukinović, 1998, str. 84). U zapisu napisanom 1742. godine vizitator spominje u kako se kapela nalazi u vrlo lošem stanju, a u zapisu pisanom 1765. godine arhiđakon je zabilježio podatke o rušenju kapele sv. Lovre: „O kapeli svetog Lovre, sada već Blažene Djevice Marije u Radovajnu... “ (Lukinović, 1998, str. 83). Prema Lukinoviću nakon ovog događaja kapela sv. Lovre kao takva prestaje postojati, te se na njenom mjestu od tada nalazi kapela Majke Božje u Radovanu (Lukinović, 1998, str. 88). Ti zapisi svjedoče nam o tome da je Lovrečan nekad površinom bio veći. Danas Lovrečan ipak ima kapelu sv. Lovre. No ta kapela se ne nalazi na istome mjestu kao nekada i površinom je puno manja (vidi *Slika 3*).

Slika 3. Kapela sv. Lovre danas (preuzeto sa: <https://www.google.hr/maps/>, 30.8.2017.)

Kroz povijest politička upravna podjela mijenjala se u nekoliko navrata. Pa su tako najstariji poznati gospodari, na području mjesta Lovrečan i cijele župe Margečan, bili viteški redovnici. Kako kaže Lukinović, prema nekima to su bili prvo templari, pa zatim ivanovci, a prema drugima templari nisu ni bili na tome području, već su ivanovci tamo već u 13. stoljeću. Nakon odlaska ivanovaca tim područjem gospodari obitelj Petheö de Gersse, nakon što su oni izumrli vladali su razni zemljoposjednici, a posljednji znani gospodari bili su Ožegovići od Barlabaševca (Lukinović, 1998, str. 11-12). Nekadašnje hrvatske upravne jedinice bile su županije, ali prvotno su to bile male plemenske županije koje su se kasnije ujedinile u jednu veću županiju. Pa je tako Lovrečan od nekad u sastavu Varaždinske županije. Ta je županija do

1848. godine bila podijeljena na četiri kotara: Gornjozagorski, Donjozagorski, Gornjepoljski i Donjepoljski čija su sjedišta bila u Varaždinu i Ivancu (Lukinović, 1998, str. 12). Prema Lukinoviću, poslije 1861. godine bio je uspostavljen kotar Bela pod koji je spadalo nekoliko sudčija, a Lovrečan je spadao pod sudčiju Radovan (Lukinović, 1998, str. 12). Lukinović nastavlja da se nakon propasti Austro-Ugarske Monarhije i uspostavom Jugoslavije, mijenjaju upravne podjele, pa su tako umjesto županija osnovane banovine, umjesto kotara srezovi, a općine su otprilike odgovarale bivšim sudčijama, no sljedećih godina te upravne sheme se vrlo često mijenjaju (Lukinović, 1998, str. 12). Nastankom Republike Hrvatske ponovno su uspostavljene županije i općine. Pa je tako Lovrečan danas, kao i nekad, dio Varaždinske županije i pripada općini Ivanec.

3. ISTRAŽIVANJE DVOJEZIČNOSTI U MJESTU LOVREČAN

3.1. Ciljevi i metodologija

3.1.1 Cilj, hipoteza i opravdanost hipoteze

Cilj ovog istraživanja bio je određivanje učestalosti prebacivanja kodova prema domenama u skladu s Fischmanovom (1966) ljestvicom nužnih čimbenika za održavanje dvojezičnosti. U ovom istraživanju krenuli smo od sljedeće pretpostavke:

H – oba koda su zastupljena u većini domena.

Razlog za ovakvu hipotezu je činjenica da je većina ispitanih rođena na području gdje se govori kajkavskim dijalektom, pa im je stoga to bio prvi jezični kod koji su naučili. Početkom svog školovanja bili su primorani naučiti i hrvatski standardni jezik te su samim time postali dvojezični. Ostali ispitanici koji su migrirali na ispitano područje otprije su znali hrvatski standardni jezik ali su prilikom migracije došli u dodir s kajkavskim dijalektom. Kako bi provjerili istinitost ove hipoteze, provjerili smo jesu li ispitanici zaista dvojezični te u kojim se domenama prebacuju s koda na kod.

3.1.2. Uzorak

U istraživanju je sudjelovalo 100 ispitanika, od čega 47 muških i 53 ženske osobe. Najmlađa ispitana osoba je za vrijeme provođenja ankete imala 10 godina, a najstarija 83 godine. Prosjek godina svih ispitanih osoba iznosi 39 (38,71). Svi ispitanici žive u mjestu Lovrečan, neki od rođenja dok su neki migrirali u određenom periodu života.

3.1.3 Postupak

Istraživanje se provodilo u veljači i ožujku 2017. godine u već navedenom naselju. Način realizacije bio je individualni dodir s ispitanikom što je pomoglo u tome da se direktno dobije pristanak za anketiranje maloljetnika. Svi ispitanici imali su garantiranu anonimnost i neograničeno vrijeme za ispunjavanje ankete.

3.2. Analiza rezultata i diskusija

3.2.1. Roditelji – kuća

Iz *Tablice 2* je vidljivo da su ispitanici bili izloženi i kajkavskom dijalektu i hrvatskom standardnom jeziku. U ranijoj životnoj dobi većina njih je izložena kajkavskom dijalektu, dok su u kasnijoj životnoj dobi, odnosno prilikom polaska u školu, bili izloženi gotovo isključivo hrvatskom standardnom jeziku što nam ukazuje na postojanje naknadnog odnosno sukcesivnog bilingvizma.

Ispitivanje nam pokazuje da je u prve dvije vještine, slušanju i govorenju, korišten većinom kajkavski dijalekt. U postotcima je to 63% kod slušanja te 62% kod govorenja. Oko jedne trećine ispitanih odgovorilo je da je istovremeno bilo izloženo i kajkavskom dijalektu i hrvatskom standardnom jeziku (33% - slušanje, 34% - govorenje), što znači da su bili izloženi simultanom bilingvizmu. Samo 4% ispitanih odgovorilo je da su prvo slušali i govorili na hrvatskom standardnom jeziku.

Kod druge dvije vještine, čitanja i pisanje, dolazi do potpuno drugačije situacije. Velika većina ispitanih naučila je čitati i pisati na hrvatskom standardnom jeziku. Govoreći u postotcima to je 89% za čitanje i čak 92% za pisanje. Samo 5% ispitanih naučilo je čitati na kajkavskom dijalektu, a 6% ispitanih je istovremeno naučilo na kajkavskom dijalektu i hrvatskom standardnom jeziku. Kod čitanja je slična situacija, 4% ispitanih izjasnilo se da su prvo naučili pisati na kajkavskom te je 4% ispitanih naučilo pisati na kajkavskom i standardnom jeziku istovremeno.

Tablica 2: Jezik na kojem su ispitanici najprije naučili slušati, govoriti, čitati i pisati (u postotcima).

	kajkavski	kajkavski i standardni jezik istovremeno	standardni jezik
slušati	63%	33%	4%
govoriti	62%	34%	4%
čitati	5%	6%	89%
pisati	4%	4%	92%

3.2.2. Intimni – vlastiti identitet

Prema podacima iz *Tablice 3*, kada je u pitanju intimni vlastiti identitet zastupljena su oba jezična koda, no u prevlasti su kajkavski dijalekt i kombinacija kajkavskog dijalekta i hrvatskog standardnog jezika. U četiri od pet ispitanih procesa (sanjanje, mišljenje, razgovor s kućnim ljubimcima, psovanje) rezultati ispitivanja korištenja hrvatskog standardnog jezika manji su od 10%. Rezultati ispitivanja brzog brojenja pokazali su vrlo malu razliku u korištenju kajkavskog dijalekta i hrvatskog standardnog jezika, no najveći broj ispitanika izjasnio se kako koriste oba jezična koda prilikom već spomenutog procesa.

Samo 8% ispitanih sanja i misli na hrvatskom standardnom jeziku. Više od polovice ispitanih kao odgovor na ovo pitanje zaokružilo je oba jezična koda, tj. izjasnili su se kako se prilikom sanjanja i mišljenja koriste kajkavskim dijalektom i hrvatskim standardnim jezikom istovremeno (sanjanje 56%, mišljenje 51%). 36% ispitanih sanja na kajkavskom dijalektu, a 41% njih misli na istom dijalektu.

Kada je u pitanju razgovor s kućnim ljubimcima, od svih ispitanih 26% njih nema kućne ljubimce. Od onih koji ih imaju 56,76%, dakle više od polovice, govori s njima na kajkavskom dijalektu. Nešto više od trećine ispitanih (37,84%) sa svojim kućnim ljubimcima govori i na kajkavskom dijalektu i na hrvatskom standardnom

jeziku. Tek neznatan broj (5,4%) vlasnika kućnih ljubimaca prilikom razgovora s njima koristi se isključivo hrvatskim standardnim jezikom.

Što se psovanja tiče, 35% ispitanika izjasnilo se da uopće ne psuje. Od ostalih vidljiva je dominacija onih koji psuju na kajkavskom dijalektu. U postotcima to je 52,3. 40% ispitanih prebacuje se s koda na kod kada psuje, a 7,7% onih koji psuju radi to na hrvatskom standardnom jeziku. „Prevlast“ prebacivanja s koda na kod vidljiva je i kod brzog brojenja. To radi čak 58% ispitanih. Mala je razlika između onih koji brzo broje na kajkavskom dijalektu i onih koji to isto rade na hrvatskom standardnom jeziku. 22% njih brzo broji na kajkavskom, a malo manje, odnosno 20%, brzo broji na hrvatskom standardnom jeziku.

Tablica 3: Intimni – vlastiti identitet (zastupljenost jezika u postotcima kada se oduzmu ispitanici koji nemaju kućne ljubimce i koji ne psuju).

	kajkavski	kajkavski i standardni jezik istovremeno	standardni jezik	nemam kućnog ljubimca/ne psujem
sanjam na	36%	56%	8%	
mislim na	41%	51%	8%	
s kućnim ljubimcima govorim na	56,76%	37,84%	5,4%	26%
psujem na	52,3%	40%	7,7%	35%
brzo brojim na	22%	58%	20%	

3.2.3. Slobodno vrijeme – društveni život – crkva

U *Tablici 4* prikazana je domena slobodno vrijeme – društveni život – crkva. U rezultatima je vidljivo da su ponovno zastupljena oba jezična koda. Isključivo hrvatskim standardnim jezikom ispitani ne govore na kajkavskim zabavama te na utakmicama, a kada su u pitanju mise, nitko od ispitanih ne ide na mise gdje se rabi samo kajkavsko narječje.

Što se tiče kajkavskih zabava, dobiven rezultat bio je i očekivan. 78% ispitanih izjasnilo se da ne ide na kajkavske zabave. Od preostalih 22 ispitanih, 59,1% govori samo kajkavskim narječjem, dok se 40,9% na zabavama prebacuje s koda na kod. Kao što je već spomenuto, očekivan je rezultat od 0% ispitanika koji bi na kajkavskim zabavama govorili hrvatskim standardnim jezikom. Isključivo hrvatskim standardnim jezikom ne govori se ni na utakmicama. Malo više od dvije trećine ispitanih (67,65%) na utakmicama govore kajkavskim dijalektom i hrvatskim standardnim jezikom, a preostala jedna trećina (32,35%) na utakmici govori kajkavskim dijalektom. Tu valja spomenuti i činjenicu da čak 66% ispitanika uopće ne ide na utakmice. Oni to opravdavaju činjenicom da u njihovom mjestu ne postoji niti nogometni niti bilo kakvi drugi klub koji bi bodrili (osim školskih klubova koji se natječu isključivo na školskim natjecanjima), te na utakmice moraju poći u neko od susjednih mjesta.

Dominacija prebacivanja s koda na kod vidljiva je i kod odlazaka u kafić/krčmu/gostionicu i slično. 70,83% onih koji idu na spomenuta mjesta govori istovremeno kajkavskim dijalektom i hrvatskim standardnim jezikom. 18,06% govori isključivo kajkavskim dijalektom, a samo 11,11% hrvatskim standardnim jezikom. Kod ove stavke mora se uzeti u obzir da se od svih ispitanih 28% izjasnilo da ne odlazi u kafić/krčmu/gostionicu i slično.

U domeni duhovnog života, odnosno odlazaka na misu ili neku drugu vrstu bogoslužja, od stotinu ispitanih 44% ne ide na nikakvu vrstu bogoslužja. Od onih koji ipak prisustvuju bogoslužjima nitko ne ide na takva bogoslužja koja se obavljaju samo na kajkavskom dijalektu. Razlog tome je to što, barem u okolini mjesta Lovrečan, takva bogoslužja ni ne postoje. 41,07% ispitanih odlazi na bogoslužja na

kojima se istovremeno koriste i kajkavski dijalekt i hrvatski standardni jezik, a 58,93% odlazi na bogoslužja na hrvatskom standardnom jeziku.

Tablica 4: Slobodno vrijeme – društveni život – crkva (zastupljenost jezika u postotcima kada se oduzmu ispitanici koji ne idu na kajkavske zabave, ne idu na utakmice, ne idu u kafić/krčmu/gostionicu i sl. i ne idu na misu (bogoslužja)).

	kajkavski	kajkavski i standardni jezik istovremeno	standardni jezik	ne idem*
kajkavske zabave	59,1%	40,9%	-	78%
utakmice	32,35%	67,65%	-	66%
kafić/krčma/gostionica i slično	18,06%	70,83%	11,11%	28%
misa (bogoslužja)	-	41,07%	58,93%	44%

*ne idem na kajkavske zabave, ne idem na utakmice, ne idem u kafić/krčmu/gostionicu i slično, ne idem na misu(bogoslužja)

3.2.4. Mediji

U *Tablici 5* prikazana je zastupljenost jezika pri posjeti internetskih stranica. Čak 26% ispitanih uopće ne posjećuje bilo kakve internet stranice. To se može pripisati činjenici da je gotovo jedna trećina ispitanih starija od 50 godina te da se većina njih vjerojatno i ne zna služiti računalom, a još manje internetom. Od onih kojih se ipak koriste internetom, nitko ne posjećuje stranice koje su isključivo na kajkavskom dijalektu. I ta činjenica može se objasniti. Naime, ispitanici su objasnili da ili takve stranice ne postoje ili oni nisu čuli odnosno naišli na njih prilikom pretraživanja interneta. Dominantna je posjećenost stranica na hrvatskom standardnom jeziku. Izraženo u postotcima to iznosi 91,89%. 8,11% ispitanih tvrdi pak da posjećuju internet stranice koje se koriste istovremeno kajkavskim narječjem i hrvatskim standardnim jezikom.

Tablica 5: Zastupljenost jezika pri posjeti internetskih stranica u postotcima.

kajkavski	kajkavski i standardni jezik istovremeno	standardni jezik	ne posjećujem internet stranice
0%	8,11%	91,89%	26%

Iako nam *Tablica 6* pokazuje zastupljenost oba jezična koda vidljivo je da ti kodovi nisu jednako zastupljeni u ispitanim područjima. Iznenadujuće je mali broj ispitanika koji redovito čita tiskovine, bilo na kajkavskom dijalektu, bilo na hrvatskom standardnom jeziku. U prvo slučaju to je 11% ispitanih, u drugom samo 2%. Kako se učestalost čitanja smanjuje tako se povećavaju postotci. Oko jedne trećine ispitanih (33%) izjavilo je da katkad pročita časopis na kajkavskom dijalektu, a 20% katkad pročita časopis na hrvatskom standardnom jeziku. Postotak onih koji rijetko čitaju časopis još je veći. 45% rijetko pročita časopis na kajkavskom dijalektu, a 31% na hrvatskom standardnom jeziku. Kad su u pitanju oni koji nikad ne čitaju časopise na kajkavskom, njih je čak 11%. Poražavajuća je činjenica da gotovo polovica (47%) svih ispitanih nikad ne pročita časopis na hrvatskom standardnom jeziku.

Nijedan ispitanik nije redovit u čitanju knjiga koje su pisane na kajkavskom dijalektu. To se može objasniti činjenicom da se rijetko kad može pronaći knjiga koja je pisana isključivo na tom dijalektu. 3% katkad pročita knjigu na kajkavskom dijalektu, a 18% rijetko. Rezultat koji pokazuje da čak 79% ispitanih koji nikad ne čitaju knjige na kajkavskom dijalektu je očekivan. Kada su u pitanju knjige pisane na hrvatskom standardnom jeziku, broj onih koji nikad ne čitaju gotovo je prepolovljen u odnosu na one koji nikad ne čitaju knjige na kajkavskom dijalektu te on u postotcima iznosi 40. Manji je broj onih koji već navedene knjige na hrvatskom standardnom jeziku čitaju rijetko (24%), a još su malobrojniji oni koji čitaju katkad (19%). Najmanje je pak onih koji redovito čitaju, samo 17%.

Iznenadujuća je činjenica da više ljudi redovito sluša radio emisije na kajkavskom dijalektu (26%) nego na hrvatskom standardnom jeziku (14%). Radio

emisije na kajkavskom dijalektu katkad sluša 30% ispitanih. Njih 38% rijetko sluša iste, dok ih samo 6% ne sluša nikad. Malo više od polovice ispitanih (52%) katkad sluša radio emisije na hrvatskom standardnom jeziku, 30% rijetko, a samo 4% nikad ne sluša iste. TV emisije na kajkavskom dijalektu redovito gleda samo 3%, a devet puta više (27%) iste emisije pogleda katkad. Najviše ispitanih (56%) na ovom pitanju zaokružilo je rijetko, a 14% nikad. Kada pogledamo TV emisije na hrvatskom standardnom jeziku, 27% prati ih redovito, 56% katkad te preostalih 17% rijetko. Među ispitanima nitko nije zaokružio da nikad ne gleda TV emisije na hrvatskom standardnom jeziku

Tablica 6: Mediji (zastupljenost različitih stupnjeva učestalosti u postotcima).

	redovito	katkad	rijetko	nikad
čitanje časopisa na kajkavskom	11%	33%	45%	11%
čitanje časopisa na standardnom jeziku	2%	20%	31%	47%
čitanje knjiga na kajkavskom	-	3%	18%	79%
čitanje knjiga na standardnom	17%	19%	24%	40%
slušanje radija na kajkavskom	26%	30%	38%	6%
slušanje radija na standardnom jeziku	14%	52%	30%	4%
gledanje TV emisija na kajkavskom	3%	27%	56%	14%
gledanje TV emisija na standardnom jeziku	27%	56%	17%	-

3.2.5. Radno mjesto/škola – kupovina – susjedi

Što se tiče razgovora na javnim mjestima, odnosno na radnom mjestu/u školi ili u dućanu, iz *Tablice 7* vidljivo je da se većina služi i kajkavskim narječjem i hrvatskim standardnim jezikom. U slučaju kada je u pitanju nešto ležerniji oblik razgovora, odnosno razgovor sa susjedima, većina ispitanih koristi se kajkavskim dijalektom.

Od svih ispitanih, njih 20% ne ide u školu/ne radi, od ostalih ispitanih samo 1,25%, odnosno jedan ispitanik, na već spomenutom mjestu koristi se kajkavskim. 72,5% ispitanih koristi se podjednako i kajkavskim narječjem i hrvatskim standardnim jezikom, a standardnim jezikom koristi se 26,25%.

Kod razgovora u dućanu također većina ispitanih koristi kajkavsko narječje i hrvatski standardni jezik podjednako (58%). Jedna trećina ispitanih (34%) ne prebacuje se s koda na kod prilikom kupovine u dućanu, nego razgovaraju na kajkavskom, a samo 8% ispitanih govore hrvatskim standardnim jezikom u dućanu. Tijekom razgovora sa susjedima većina njih (61%) koristi se kajkavskim dijalektom, a ostatak ispitanih (39%) služi se podjednako kajkavskim i hrvatskim standardnim jezikom. Nitko od ispitanih ne koristi se samo standardnim jezikom u dućanu.

Tablica 7: Radno mjesto/škola – kupovina – susjedi (zastupljenost jezika u postotcima).

	kajkavski	kajkavski i standardni jezik istovremeno	standardni jezik	ne idem u školu/ne radim
razgovor na radnom mjestu/u školi	1,25%	72,5%	26,25%	20%
razgovor u dućanu	34%	58%	8%	
razgovor sa susjedima	61%	39%	-	

3.2.6. Partner(ica)

U domeni partner(ica) ispituje se kako ispitanici komuniciraju sa svojim partnerima, odnosno razumiju li njihovi partneri i kajkavsko narječje i hrvatski standardni jezik. Iznenadujuća je činjenica da čak 31% ispitanih nema partnera. S obzirom na dob ispitanika, većina njih spada u radno sposobno stanovništvo, odnosno mladu dob te je zanimljivo da toliko njih nema partnera/partnericu.

U *Tablici 8* je vidljivo da od 69 ispitanih koji imaju partnera/partnericu, većina njih (49,27%) izjavilo je da njihov partner(ica) govore kajkavski i standardni jezik istovremeno. 33,33% govore kajkavski, dok 17,4% ima partnera/partnericu koji čak i u razgovoru s njima govore hrvatskim standardnim jezikom. Što se tiče razumijevanja, nitko od partnera/partnerica ne razumije samo kajkavski dijalekt, no 7,25% njih razumije samo standardni jezik što se može objasniti činjenicom da su neki od njih nakon stupanja u brak doselili u mjesto Lovrečan s područja na kojem se ne priča kajkavskim dijalektom. Ipak, velika većina (92,75%), razumije i kajkavski dijalekt i standardni jezik.

Tablica 8: Partner(ica) (u postotcima kada se oduzmu ispitanici bez partnera).

	kajkavski	kajkavski i standardni jezik istovremeno	standardni jezik	nemam partnera(ica)
moj partner govori	33,33%	49,27%	17,4%	31%
moj partner razumije	-	92,75%	7,25%	

Nakon provedene analize možemo zaključiti da se hipoteza obistinila, odnosno, stanovnici mjesta Lovrečan su vertikalni bilingvisti.

ZAKLJUČAK

Pretpostavka od koje smo krenuli, da su oba koda jednako zastupljena, pokazala se ispravnom. Ispitanici koriste i kajkavsko narječje i hrvatski standardni jezik u svim domenama. Više od polovice ispitanih izjavilo je kako je kajkavsko narječje prvo s čime su stupili u kontakt, odnosno učili su govoriti i slušali su na kajkavskom narječju. Mlađi ispitanici došli su u kontakt s hrvatskim standardnim jezikom u ranijoj dobi života odlaskom u vrtić, pa su oni prema tome bili izloženi utjecaju oba jezična koda prije nego ispitanici starije životne dobi, koji u svojoj mladosti nisu imali priliku za odlazak na već spomenuta mjesta. Ipak gotovo svi ispitanici rekli su kako su čitati i pisati naučili prvo na hrvatskom standardnom jeziku. To nam objašnjava činjenica da su u školi bili izloženi isključivo tom jezičnom kodu, pošto se u školama ne prakticira nastava na dijalektima. Gledajući upravo iznesene činjenice, možemo zaključiti da se u ovom slučaju kod naših ispitanika radi o naknadnom, odnosno sukcesivnom vertikalnom bilingvizmu.

Kada je u pitanju intimni-vlastiti identitet većina ispitanih ostala je vjerna kajkavskom narječju kada pričaju s kućnim ljubimcima ili pak kada psuju. No, u ostala tri ispitana procesa (sanjanje, mišljenje, brzo brojanje), većina ispitanih ipak pokazuje da su vertikalni bilingvisti koristeći oba jezična koda. Autoričino mišljenje za ovu domenu bilo je kako će kod većine ispitanih procesa prevladati kajkavski dijalekt, upravo zato jer su bila ispitana i dva misaona procesa, odnosno procesa koja se događaju u nama samima (sanjanje i mišljenje). Ipak, pokazalo se da je autorica bila u krivu. Činjenica da su ispitanici svakodnevno izloženi medijima koji većinom koriste isključivo hrvatski standardni jezik te ljudima koje također koriste samo taj jezični kod učinila je svoje.

Što se medija tiče, dobar dio ispitanih bio je stariji od 50 godina, pa se tako većina njih i ne zna koristiti internetom, što je vidljivo i kada gledamo rezultate ankete. Vidljiva je također i činjenica kako nitko od ispitanih ne zna za postojanje internet stranica koje koriste isključivo kajkavski dijalekt, a vrlo malen broj njih posjećuje stranice koje koriste oba jezična koda. Dominaciju na ovom području ima hrvatski standardni jezik jer ipak većina internet stranica koje svakodnevno posjećujemo pisana je tako da je prilagođena svim čitateljima, odnosno da svatko od

posjetioca razumije sadržaj istih. Stoga ne iznenađuje činjenica da su na hrvatskom standardnom jeziku, a ne na jednom od dijalekata. Kultura čitanja kod ispitanih nije na zavidnoj razini. Časopisi i knjige se na bilo kojem od jezičnih kodova, kod većine ispitanih, čitaju se rijetko ili čak nikad. S druge strane rijetki su oni koji nikad ne slušaju radio ili gledaju TV emisije, na bilo kojem od jezičnih kodova.

Kada se radi o razgovoru sa susjedima, većina ispitanih ipak i dalje priča isključivo na kajkavskom narječju, ostatak ispitanih pak koristi oba jezična koda. Nitko od ispitanih nije se izjasnio kako govori hrvatskim standardnim jezikom prilikom razgovora sa susjedima. Autorica pretpostavlja da bi bila i veća prevlast kajkavskog narječja, da je isto ispitivanje bilo napravljeno prije 10 do 20 godina. Tada se rijetko moglo čuti na ulici da neko koristi oba koda, odnosno da koristi i hrvatski standardni jezik. Što se tiče razgovora na poslu/u školi, većina ispitanih je rekla da koriste oba jezična koda, a tek nekoliko osoba govori samo kajkavskim narječjem. To objašnjava činjenica da velika većina ljudi ima radna mjesta koja se nalaze izvan mjesta Lovrečan te su zato primorani koristiti i hrvatski standardni jezik radi boljeg razumijevanja sa suradnicima. Također, mladi odlaze u gradove radi daljnjeg školovanja (srednja škola, fakulteti) i jasno je da mnogi ljudi s kojima se susreću ne razumiju kajkavsko narječje, pa stoga i oni moraju koristiti oba jezična koda ili pak samo standardni jezik. Više od polovice ispitanih koristi oba jezična koda i prilikom razgovora u dućanu.

I u domeni partner(ica) vidljivo je da je pretpostavka kojom smo krenuli u istraživanje točna. Pa tako skoro polovica ispitanih tvrdi da njihov partner(ica) govore i kajkavskim dijalektom i hrvatskim standardnim jezikom. A gotovo svi ispitanici tvrde da njihovi partneri razumiju oba jezična koda. Ova domena je možda i najbolji pokazatelj dvojezičnosti u mjestu. Jer ipak, svatko od nas je najopušteniji u društvu partnera ili obitelji, najviše je svoj, stoga u ovoj domeni najbolje vidimo kako govore i koje jezične kodove koriste. Važno je da svi ispitanici, ali i oni koji to nisu bili, i dalje govore kajkavskim dijalektom, barem kod kuće, sa obitelji. Važno je da njeguju govor i narodne običaje koji se vežu uz taj kraj i prenose ih i na buduće naraštaje kako ne bi došlo do izumiranja istih.

LITERATURA

1. Bartolić, Z. (2005). *Majka Katarina. Knjiga III, Triptih Zriniana*. Čakovec – Zagreb: Matica hrvatska, Zrinski i Nacionalna i sveučilišna knjižnica.
2. Bloomfield, L. (1935). *Language*. London: Allen and Unwin.
3. Diebold, A. R. (1961). *Incipient Bilingualism*. *Language*.
4. Fishman, J (1966). *Language Maintenance and Language Shift as a Field of Inquiry*. U J. Fishman (Ur.). *Language Loyalty in the United States*. The Hague: Mouton.
5. Grosjean F. (1982). *Life with Two Languages: An Introduction to Bilingualism Parents*. Cambridge, Mass. i London, Engleska: Harvard University Press.
6. Habunek, J. (1997). *Pjesma glazba i ples u Radovansko-bielskom kraju*. Radovan: Društvo prijatelja glazbe i narodnih običaja „Lompuš“ Radovan.
7. Harding-Esch, E. i Riley, P. (2003). *The Bilingual Family: A Handbook for Parents*. Cambridge: Cambridge University Press.
6. Hamers, Josiane F. & Blanc, Michel H.A. (2000). *Bilinguality and Bilingualism*. Cambridge: Cambridge University Press.
7. Haugen, E. (1953). *The Norwegian Language in America: A Study in Bilingual Behavior*. Philadelphia, Pa.: University of Pennsylvania Press.
8. Klaić, B. (1983). *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Nakladni zavod MH.
9. Legac, V. (2015). *Dvojezičnost hrvatskih Čeha i njihovi stavovi prema stranim jezicima i učenju stranih jezika*, u: *Jezik i književnost u suvremenom svijetu*. Zbornik radova sa znanstvenog skupa s međunarodnim sudjelovanjem Međimurski filološki dani II održanoga u Čakovcu 26. Travnja 2013. Ur. T. Turza-Bogdan, V. Legac, A. Kos-Lajtman, B. Filipan-Žignić i Đ. Blažeka.
10. Lukinović, A. (1998). *Župa Margečan*. Margečan: Župni ured Margečan

11. Longman (2000). Longman Dictionary of Contemporary English. Harlow: Longman.
12. Medved Krajnović, M. (2004). Razvoj hrvatsko-engleske dvojezičnosti u dječjoj dobi, doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet.
13. Oksaar, E. (2002). Zum Spracherwerb des Kindes in Zweisprachiger Umgebung. Folia Linguistica..
11. Pavličević-Franić, D. (2003.). Jezičnost i međujezičnost između sustava, podsustava i komunikacije. Lahor.
12. Seliger, H. W. i Vargo, R. M. (1991.). First Language Attrition. Cambridge. Cambridge University press.
13. Webster (1994). Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language. New York: Random House.
14. Weinreich, U. (1953). Languages in Contact: Findings and Problems. New York, N.Y.: Publications of the Linguistic Circle of New York XII.

Mrežne stranice:

- 1) Državni zavod za statistiku na adresi <http://www.dzs.hr/> (9.8.2017.)
- 2) Panoramio na adresi: <https://www.panoramio.com/> (30.8.2017.)
- 3) Google Maps na adresi: <https://www.google.hr/maps/> (30.8.2017.)

Prilog

UPITNIK

Hvala Vam što ćete nam pomoći ispunjavanjem ovog upitnika. Njegov cilj je da saznamo kada i gdje se služite kajkavskim i standardnim jezikom.

Molimo Vas da u odgovoru na svako pitanje zaokružite JEDAN odgovor koji Vas najbolje opisuje.

Koliko godina imaš? _____

Kojeg si spola? muško žensko

1. Na kojem jeziku si prvo prakticirao sljedeće aktivnosti?

	kajkavski	kajkavski i standardni	standardni jezik
	jezik istovremeno		
a)slušati	da ne	da ne	da ne
b) govoriti	da ne	da ne	da ne
c)čitati	da ne	da ne	da ne
d)pisati	da ne	da ne	da ne

Na njima govorim na: **kajkavskom** **kajkavskom i** **standardnom jeziku**
standardnom jeziku
da ne da ne da ne

8. Idem na utakmice da ne

Tamo pričam na: **kajkavskom** **kajkavskom i** **standardnom jeziku**
standardnom jeziku
da ne da ne da ne

9. Idem u kafić/krčmu/gostionicu/disko da ne

Tamo pričam na: **kajkavskom** **kajkavskom i** **standardnom jeziku**
standardnom jeziku
da ne da ne da ne

10. Idem na misu (bogoslужja) na:

kajkavskom **kajkavskom i** **standardnom jeziku** **ne idem na misu**
standardnom jeziku **(bogoslужja)**
da ne da ne da ne

11. Posjećujem internet stranice na:

kajkavskom **kajkavskom i** **standardnom jeziku**
standardnom jeziku
da ne da ne da ne

12. Časopise na kajkavskom čitam	redovito / katkad / rijetko / nikad.
13. Časopise na standardnom jeziku čitam	redovito / katkad / rijetko / nikad.
14. Knjige na kajkavskom čitam	redovito / katkad / rijetko / nikad.
15. Knjige na standardnom jeziku čitam	redovito / katkad / rijetko / nikad.
16. Radio slušam na kajkavskom	redovito / katkad / rijetko / nikad.
17. Radio slušam na standardnom jeziku	redovito / katkad / rijetko / nikad.
18. TV emisije gledam na kajkavskom	redovito / katkad / rijetko / nikad.
19. TV emisije gledam na standardnom jeziku	redovito / katkad / rijetko / nikad.

20. U školi pričam na:

kajkavskom

kajkavskom i

standardnom jeziku

standardnom jeziku

da ne

da ne

da ne

21. U dućanu pričam na:

kajkavskom	kajkavskom i	standardnom jeziku
	standardnom jeziku	
da ne	da ne	da ne

22. Sa susjedima pričam na:

kajkavskom	kajkavskom i	standardnom jeziku
	standardnom jeziku	
da ne	da ne	da ne

23. Moj suprug(a)- partner(ica) govori:

kajkavski	kajkavski i	standardni jezik	nemam supruga(u)
	standardni jezik		-partnera(ica)
da ne	da ne	da ne	

24. Moj suprug(a)-partner(ica) razumije:

kajkavski	kajkavski i	standardni jezik	nemam supruga(u)
	standardni jezik		-partnera(ica)
da ne	da ne	da ne	

Životopis

Rođena sam 29. veljače 1992. godine u gradu Varaždinu. Osnovnu školu završila sam u malom mjestu imena Radovan, a srednju školu u gradu Ivancu. Osnovnu školu „Metel Ožegović“ pohađala sam od 1998. do 2006. godine. Iste godine upisala sam prvi razred opće gimnazije u Srednjoj školi Ivanec. Spomenutu srednju školu pohađam do 2010. godine kada upisujem Učiteljski fakultet u Čakovcu.

Izjava o samostalnoj izradi rada

Ja, Lidija Kozulić, izjavljujem da sam diplomski rad pod naslovom *Vertikalni bilingvizam i prebacivanje kodova u mjestu Lovrečan* izradila samostalno koristeći se literaturom, vlastitim znanjem i uz mentorstvo doc.dr.sc. Vladimira Legca.

Lidija Kozulić

Ime Prezime

IZJAVA

o odobrenju za pohranu i objavu ocjenskog rada

kojom ja _____, OIB: _____, student
Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, kao autor ocjenskog rada pod naslovom:

_____,
dajem odobrenje da se, bez naknade, trajno pohrani moj ocjenski rad u javno dostupnom digitalnom repozitoriju ustanove Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Sveučilišta te u javnoj internetskoj bazi radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, sukladno obvezi iz odredbe članka 83. stavka 11. *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju* (NN 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).

Potvrđujem da je za pohranu dostavljena završna verzija obranjenog i dovršenog ocjenskog rada. Ovom izjavom, kao autor ocjenskog rada dajem odobrenje i da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim:

a) široj javnosti

b) studentima i djelatnicima ustanove

c) široj javnosti, ali nakon proteka 6 / 12 / 24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

**Zaokružite jednu opciju. Molimo Vas da zaokružite opciju a) ako nemate posebnih razloga za ograničavanje dostupnosti svog rada.*

Vrsta rada: a) završni rad preddiplomskog studija

b) diplomski rad

Mentor/ica ocjenskog rada:

Naziv studija:

Odsjek

Datum obrane: _____

Članovi povjerenstva: 1. _____

2. _____

3. _____

Adresa elektroničke pošte za kontakt: _____

Mjesto i datum _____

(vlastoručni potpis studenta)

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa ocjenskim radovima trajno pohranjenim i objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju ustanove Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, ovom izjavom dajem pravo iskorištavanja mog ocjenskog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije:

- 1) CC BY (Imenovanje)
- 2) CC BY-SA (Imenovanje – Dijeli pod istim uvjetima)
- 3) CC BY-ND (Imenovanje – Bez prerada)
- 4) CC BY-NC (Imenovanje – Nekomercijalno)
- 5) CC BY-NC-SA (Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima)
- 6) CC BY-NC-ND (Imenovanje – Nekomercijalno – Bez prerada)

Ovime potvrđujem da mi je prilikom potpisivanja ove izjave pravni tekst licencija bio dostupan te da sam upoznat s uvjetima pod kojim dajem pravo iskorištavanja navedenog djela.

(vlastoručni potpis studenta)

O *Creative Commons* (CC) licencijama

CC licencije pomažu autorima da zadrže svoja autorska i srodna prava, a drugima dopuste da umnožavaju, distribuiraju i na neke načine koriste njihova djela, barem u nekomercijalne svrhe. Svaka CC licencija također osigurava autorima da će ih se priznati i označiti kao autore djela. CC licencije pravovaljane su u čitavom svijetu. Prilikom odabira autor treba odgovoriti na nekoliko pitanja - prvo, želi li dopustiti korištenje djela u komercijalne svrhe ili ne, a zatim želi li dopustiti prerade ili ne? Ako davatelj licence odluči da dopušta prerade, može se također odučiti da od svatko koristi djelo, novonastalo djelo učini dostupnim pod istim licencnim uvjetima. CC licencije iziskuju od primatelja da traži dopuštenje za sve ostala korištenja djela koje su prema zakonu isključivo pravo autora, a koje licencija izrijeком ne dopušta.

Licencije:

Imenovanje (CC BY)

Ova licencija dopušta drugima da distribuiraju, mijenjaju i prerađuju Vaše djelo, čak i u komercijalne svrhe, dokle god Vas navode kao autora izvornog djela. To je najotvorenija CC licencija.

Sažetak licencije: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.hr>

Puni pravni tekst: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode>

Imenovanje-Dijeli pod istim uvjetima (CC BY-SA)

Ova licencija dopušta drugima da mijenjaju i prerađuju Vaše djelo, čak i u komercijalne svrhe, dokle god Vas navode kao autora i licenciraju novonastala djela pod istim uvjetima (sve daljnje prerade će također dopuštati komercijalno korištenje).

Sažetak licencije: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hr>

Puni pravni tekst: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>

Imenovanje-Bez prerada (CC BY-ND)

Ova licencija dopušta redistribuiranje, komercijalno i nekomercijalno, dokle god se djelo distribuira cjelovito i u neizmijenjenom obliku, uz isticanje Vašeg autorstva.

Sažetak licencije: <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/deed.hr>

Puni pravni tekst: <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/legalcode>

Imenovanje-Nekomercijalno (CC BY-NC)

Ova licencija dopušta drugima da mijenjaju i prerađuju Vaše djelo u nekomercijalne svrhe. Iako njihova nova djela bazirana na Vašem moraju Vas navesti kao autora i biti nekomercijalna, ona pritom ne moraju biti licencirana pod istim uvjetima.

Sažetak licencije: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.hr>

Puni pravni tekst: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode>

Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima (CC BY-NC-SA)

Ova licencija dopušta drugima da mijenjaju i prerađuju Vaše djelo u nekomercijalne svrhe, pod uvjetom da Vas navedu kao autora izvornog djela i licenciraju novonastala djela pod istim uvjetima.

Sažetak licencije: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.hr>

Puni pravni tekst: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/legalcode>

Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada (CC BY-NC-ND)

Ovo je najrestriktivnija od CC licencija – dopušta drugima da preuzmu Vaše djelo i da ga dijele s drugima pod uvjetom da Vas navedu kao autora, ali ga ne smiju mijenjati ili koristiti u komercijalne svrhe.

Sažetak licencije: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.hr>

Puni pravni tekst: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>